

О. М. Рижко

доктор наук із соціальних комунікацій, доцент
професор кафедри видавничої справи і редагування
e-mail: olena.ryzhko@kpi.ua, ORCID: 0000-0003-4478-214X
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
вул. Володимирська, 60, м. Київ, Україна, 01033

РЕЗУЛЬТАТИ ЦІЛЬОВОГО ОПИТУВАННЯ «ПЛАГІАТ ЯК ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ»

Мета дослідження – скоригувати зміст курсу «Плагіат і академічна доброчесність» на основі відповідей окресленого опитування.

Методологія дослідження. Для виявлення думки респондентів щодо ефективності курсу «Плагіат і академічна доброчесність», попри роботу в умовах повномасштабної війни в Україні, і коригування на основі результатів дослідження змісту навчальної дисципліни, використано опитування (проводилося 09–26 травня 2022 р.) методом цільової вибірки за допомогою google-forms. Опитано 67 респондентів. Це 69,1% від генеральної сукупності – студентів, із якими ми працювали в межах цієї дисципліни. Анкета містила 6 запитань: 3 відкритих і 3 закритих. Для обробки отриманої інформації використано методи узагальнення та аналізу інформації: систематизація, групування, якісні (аналіз тексту, класифікація) та кількісні (цифрові дані) методики інтерпретації даних. Представлення результатів подано як розгорнений словесний опис.

Результати. З'ясовано, що для 100% респондентів курс відкрив нові знання і 97% допоміг опанувати нові вміння, важливі для дотримання академічної доброчесності. Опитані засвідчують, що навчальний курс в основному збалансований і креативний, та все ж варто додати окремі питання щодо плагіату в мистецьких сферах; збільшити кількість тренувальних вправ для вироблення умінь оформлювати джерела, цитати, створювати парафрази та компіляції тощо; більше зосереджуватися на поглибленні базових компетентностей. Майже 75% опитаних зазначили, що вивчення курсу спонукало їх глибше дослідити проблематику академічної доброчесності загалом і плагіату зокрема. Найбільше цікавлять респондентів креативні індустрії – музика, кіно, література, а це значить, що доведеться пропонувати такі формати опанування знань і умінь, у яких поєднуютимуться підходи й принципи академічної доброчесності та проблематика курсу, наприклад, створення подкастів, присвячених питанням запобігання плагіату в різних сферах.

Новизна. Окреслено низку питань, які варто внести у зміст курсу, як-от плагіат і фотомистецтво, плагіат і стендап, плагіат і соцмережі. Виділено компетентності, які хоч і є засадничими у здобуванні вищої освіти – критичне мислення, генерування ідей, аналіз інформації – можуть бути поглиблені і в опануванні нашої дисципліни.

Практичне значення. Одержані результати будуть використані для коригування змісту курсу «Плагіат і академічна доброчесність».

Ключові слова: академічна доброчесність, плагіат, порушення академічної доброчесності, навчальний курс.

I. Вступ

Курс «Плагіат і академічна доброчесність» для студентської молоді, який ми розробили на основі власного дослідження [4, с. 335–342] та спираючись на думку учасників опитування «Сприйняття й розуміння проблеми плагіату» (його результати представлено в попередньому числі цього наукового часопису), варто розглядати як складник внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти університету. Адже попри те, що сучасні ЗВО мають відповідні положення про впровадження й дотримання академічної доброчесності та системи виявлення й запобігання академічному плагіату, практика засвідчує, що студенти не звертаються до цих документів цілеспрямовано, хоч вони і є у відкритому доступі.

Викладання ж цілісного курсу передбачає надання студентам ґрунтовних знань з основних теоретичних і практичних засад академічної доброчесності як «сукупності етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [3]; а також знань щодо порушень академічної доброчесності – плагіату, «самоплагіату», фабрикації, фальсифікації, спису-

вання, обману, хабарництва, необ'єктивного оцінювання, допомога/перешкоди в процесі навчальної/професійної діяльності, впливу, купівлі/продажу навчальних і науково-навчальних робіт на замовлення; вироблення та набуття практичних навичок, потрібних майбутньому журналістові / спеціалістові у сфері реклами та зв'язків із громадськістю / комунікаційнику для провадження професійної діяльності на засадах доброчесності.

Тематику дисципліни було окреслено так: 1) академічна доброчесність; 2) види відповідальності за порушення академічної доброчесності; 3) плагіат як соціальнокомунікаційне явище; 4) причини вдавання до плагіату; 5) види і прийоми плагіату; 6) «плагіат ідей»; 7) «самоплагіат»; 8) «перенасичений цитатами текст»; 9) робота з джерелами і плагіат; 10) технології плагіату; 11) особливості рецепції плагіату; 12) плагіат в ігровому кіно; 13) плагіат і масмедіа; 14) плагіат у креативних індустріях; 15) право на творчість і плагіат; 16) практика судочинства і плагіат; 17) запобігання плагіату і боротьба з ним.

З огляду на епідемію COVID-19 формат навчання мав поєднувати онлайн-лекції та практичні з презентаціями і роботу в Google-класах. Натомість у реаліях війни довелося переорієнтуватися на дистанційне асинхронне навчання. Основу становили Google-класи і групи в Telegram. Відповідно лекції початково були, як і планувалося, онлайн у режимі реального часу за розкладом, а потім – у формі відеозаписів і методичних рекомендацій, оприлюднених через згадані канали. Практичні проводилися так само початково онлайн, далі – як групова робота а чаті та індивідуальні консультації по суті 24/7.

Попри об'єктивні і суб'єктивні труднощі зміст дисципліни таки було викладено повністю. Але, оскільки курс викладався вперше, фідбек від студентів є цінним і необхідним. Тому й було вирішено провести цільове опитування «Плагіат як порушення академічної доброчесності».

II. Постановка завдання та методи дослідження

Мета дослідження – скоригувати зміст курсу «Плагіат і академічна доброчесність» на основі відповідей цільового опитування.

Опитування проводилося 09–26 травня 2022 р. методом цільової вибірки за допомогою google-forms. Усього навчальну дисципліну вивчала 351 особа (ОП «Журналістика», «Журналістика та соціальна комунікація», «Реклама і зв'язки з громадськістю», «Медіапродюсування», «Видавнича справа і медіаредагування») у двох університетах: на факультеті міжнародних відносин Національного авіаційного університету (повний курс, по 34 години лекцій і практичних) і в Навчально-науковому інституті журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка (як окремий модуль на 16 годин практичних у межах комплексної дисципліни «Професійний самоаналіз та медіакритика»). Безпосередньо ми працювали з 97 особами в межах цього курсу, тож, закономірно, опитування (добровільне, анонімне) проводилося саме поміж цих студентів. Було опитано 67 респондентів. Це 69,1% від генеральної сукупності. Цього достатньо, аби спиратися на думку опитаних під час коригування змісту курсу. Анкета містила 6 запитань: 3 відкритих і 3 закритих. Для обробки отриманої інформації використано методи узагальнення та аналізу інформації: систематизація, групування, якісні (аналіз тексту, класифікація) та кількісні (цифрові дані) методики інтерпретації даних. Представлення результатів подано як розгорнений словесний опис.

III. Результати

На перше питання: «Чи допомогла дисципліна/модуль розширити ваші знання з теми плагіату як порушення академічної доброчесності?» – «так» відповіли 98,5% (66 осіб) респондентів і 1,5% (одна особа) відповіла: «так! напевно можу сказати, що замислилася над цим вперше саме через дисципліну! були доречні, зрозумілі та цікаві аргументи та кейс». Отже, можемо говорити, що 100% опитаних отримали нові знання в означеному сегменті.

Друге питання стосувалося опанування нових умінь, важливих для дотримання академічної доброчесності. Відповіді розподілилися так: 64 опитаних (95,5%) – «так», 2 опитаних (3%) – «ні», 1 опитаний (1,5%) – відповідь коментарем: «так! писати парафраз, оформлювати цитування, глибокий рерайтинг (не прям навчилася, але скіл хоч початковий здобула)». Що стосується двох заперечних відповідей, то можна припустити, що це студенти, які або брали участь у підготовці робіт МАН, або цікавилися проблемами, пов'язаними з плагіатом, раніше.

На третє питання: «Чи спонукало вивчення дисципліни/модулю поцікавитись глибше проблематикою академічної доброчесності загалом і плагіату зокрема?» – було отримано такі відповіді: «так» – 74,6% (50 осіб), «ні» – 25,4% (17 осіб). Негативні відповіді – тут ідеться саме про глибше зацікавлення проблематикою – можна пов'язати з тим фактом, що програма курсу охоплює 17 тем і є ґрунтовною. Про це свідчать і окремі коментарі до відповіді «ні» в наступному (4-му) запитанні, пов'язаному із цим: «Вистачає тієї інформації, яку дають нам на лекціях. Досить цікаво та обширно викладено матеріал». Крім того, слід пам'ятати, що для студентів, так чи інакше пов'язаних із комунікативною діяльністю, викладаються дисципліни «Авторське право» та «Основи наукових досліджень», у яких окремі теми, дотичні нашого курсу, розкрито, як і належить, глибше.

Наступне запитання пов'язане з попереднім і стосується ствердної відповіді: «Якщо на попереднє запитання ви відповіли «так», то зазначте, будь ласка, який сегмент суспільної діяльності (з точки зору вдавання до плагіату) вас зацікавив (приміром, література, музика, наука, кіно то-

що) і чому». Відповіді на нього можуть підказати, яких питань у змісті курсу бракує. Респонденти могли називати кілька сегментів. Отож у нас було 74,6% схвальних відповідей, тобто 50 осіб заявили про бажання розглянути певні сфери докладніше. У відповідях домінують креативні індустрії: 1) музика – 54% (27 відповідей); 2) кіно – 46% (23); 3) література (включно з літературою фанатською – фанфіками) – 36% (18); 4) наука – 18% (9 відповідей, причому симптоматично і відродно те, що кожен такий вибір супроводжується коментарем на кшталт «наука передбачає новизну, а плагіат і новизна не сумісні»); 5) масмедіа – 8% (4); 6) реклама, соцмережі, мистецтво загалом – по 2% (по 1 відповіді).

Так, у навчальній дисципліні креативним індустріям присвячено лише дві теми. Але, розробляючи завдання до курсу, ми передбачили види робіт, які дають можливість більш повно дослідити проблему плагіату в галузі, що зацікавила, зокрема й у сегменті креативних індустрій. Приміром, із-поміж робіт на вибір, студенти могли обрати підготовку власного дослідження на тему плагіату в будь-якому сегменті суспільного життя. Це завдання обрали 72 особи (статистика на основі даних Google-класів). Тематика надісланих робіт розподілилася так: 1) музика – 23 роботи, 2) загальні міркування про плагіат – 8 робіт; 3) кіно – 7; 4) література, реклама та політика – по 6; 5) соцмережі – 5; 6) образотворче мистецтво – 4; 7) мас-медіа – 3; 8) мода – 2; 9) наука та архітектура – по 1 роботі. Як бачимо, тематика корелює з відповідями щодо зацікавленості визначеними сферами.

Крім того, для самостійного опрацювання запропоновано роботи Роберта Шора «Благай, кради і почай. Митці проти оригінальності» [5] та Остіна Клеона «Кради як митець: креативні «фішки», про які тобі ніхто не розповість» [1], у яких проблему плагіату розглянуто саме на емпіричному матеріалі, що стосується різних видів мистецтва.

Утім, у подальшому в межах вивчення курсу можна пропонувати, приміром, групові проекти, як-от створення подкасту, присвяченого проблемі плагіату в креативних індустріях, адже своєрідними трьома китами, на яких тримається вдалий подкаст, є, за визначенням Еріка Ньюзума, «дивовижні історії та ідеї, яскраві персонажі, неповторний голос» [2, с. 27]. А саме в креативних індустріях можна знайти багато повчальних і цікавих історій і окремих персонажів (героїв), чий життя промовисто ілюструють, чому не варто вдаватися до плагіату.

Наступне питання прямо стосувалося тем і питань, які варто додати у зміст курсу. Відповіді умовно можна згрупувати так: 1) усього достатньо; 2) неухважно опанування курсу, адже названо питання, які ми розглядаємо (приміром, «самоплагіат»); 3) варто додати (проблема плагіату в таких сегментах: фотомистецтво, стендап, соцмережі); 4) усього більше (прикладів наслідків/відповідальності, прикладів у креативних індустріях). Цікавою є констатація – «це креативний курс», яка засвідчує, що нам вдалося зробити його і цікавим, і корисним, хоча, звісно, завжди є можливість удосконалення, та й появу нових трендів треба брати до уваги. До того ж, чим усеохопнішою стає боротьба з плагіатом, тим винахідливішими стають плагіатори, тому зміст курсу варто переглядати щорічно.

Останнє питання стосувалося вироблення нових/додаткових умінь, які варто закласти у процес опанування дисципліни. Тут відповіді можна згрупувати на зразок тих, що в попередньому питанні: 1) усього достатньо; 2) варто додати; 3) приділити більше уваги. В останній групі йдеться, по суті, про засадничі компетенції, як-от розвиток критичного мислення, генерування ідей, аналіз інформації, вміння визначати плагіат самостійно, без спеціалізованих програм – тут, вочевидь, доведеться наголосити, що це вміння виникає й шліфується залежно від міри начитаності/обізнаності особи в тій чи іншій сфері/проблемі/темі, тобто говоримо про рівень експертності. Окремі респонденти зазначають, що добре було б збільшити кількість тренувальних вправ, коли йдеться про оформлення джерел, цитат, створення парафразів і компіляцій. Один з-поміж опитаних зазначив, що було б добре докладно розібрати процедуру оскарження щодо плагіату. Зрештою, алгоритми дій за умови виявлення факту плагіату прописані в положеннях окремих ЗВО, тож їх можна розглянути під час практичних занять.

IV. Висновки

Таким чином, результати опитування засвідчують, що в цілому зміст дисципліни студентів задовольняє. Утім вони хотіли б більше часу на розгляд проблем плагіату в креативних індустріях. Вочевидь, це можливо зреалізувати за рахунок годин, відведених на самостійне опрацювання, але в межах цікавих проектів, приміром, створення подкастів, ютуб- або телеграм-каналів. Окремі питання варто додати в тематичні блоки, як-от: плагіат і мода, плагіат у дизайні, плагіат в архітектурі. Також у тему «Плагіат і масмедіа» потрібно додати питання плагіату в соцмережах, у сегменті літератури розглядати фанатську літературу (фанфіки); у креативних індустріях виразніше виділити фотомистецтво і додати стендап. Загалом же доцільно переглядати програму дисципліни щороку.

Список використаної літератури

1. Клеон О. Кради як митець: креативні «фішки», про які тобі ніхто не розповість. Київ : КСД, 2016. 160 с.
2. Ньюзум Е. Гучніше! Як створювати круті подкасти / пер. з англ. Г. Пшеничної. Харків : Віват, 2022. 336 с.

3. Про освіту : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 20.07.2022).
4. Рижко О. М. Плагіат як соціальнокомунікаційне явище : монографія. Київ : ПАЛІВОДА А. В., 2017. 388 с.
5. Шор Р. Благай, кради і позичай. Митці проти оригінальності / пер. з англ. Г. Лелів. Київ : ArtHuss. 2019. 186 с.

References

1. Kleon, A. (2016). *Krady yak mytets: kreatyvni «fishky», pro yaki tobi nikhto ne rozpovist* [Steal like an artist: creative «tricks» that no one will tell you about]. Kyiv: KSD [in Ukrainian].
2. Nuzum, E. (2022). *Huchnishe! Yak stvoriuvaty kruti podkasty* [Louder! How to create cool podcasts]. (H. Pshenychna, Trans). Kharkiv: Vivat [in Ukrainian].
3. Pro osvitu : Zakon Ukrainy [On education: Law of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
4. Ryzhko, O. M. (2017). *Plahiat yak sotsialnokomunikatsiine yavyshche* [Plagiarism as a social communication phenomenon : monograph]. Kyiv: PALYVODA A. V. [in Ukrainian].
5. Shore, R. (2019). *Blahai, krady i pozychai. Myttsi proty oryhinalnosti* [Beg, steal & borrow. Artists against originality]. (H. Leliv, Trans.) Kyiv: ArtHuss [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 26.07.2022.

Received 26.07.2022.

Ryzhko O. The Results of the «Plagiarism as a Violation of Academic Integrity» Targeted Survey

The purpose of the study is to adjust the content of the «Plagiarism and academic integrity» academic subject on basis of the answers to the outlined survey.

Research methodology. To find out the opinion of the respondents regarding the effectiveness of the «Plagiarism and academic integrity» academic subject, despite working in the conditions of a full-scale war in Ukraine, and to adjust the content of this academic subject under the study results, a survey (conducted on May 09–26, 2022) by the method of purposive sampling with Google Forms was used. It covered 67 respondents. This is 69.1% of the general population, that are the students with whom the author worked within this academic subject. The questionnaire contained 6 questions: 3 open-ended questions and 3 close-ended questions. To process the received information, the study used methods of generalization and analysis of information: systematization, grouping, qualitative (text analysis, classification) and quantitative (digital data) methods of data interpretation. The results are presented as a detailed verbal description.

Results. It was found that for 100% of the respondents, the academic subject opened up new knowledge and for 97% helped to master new skills important for maintaining academic integrity. The interviewees testify that the educational course is mostly balanced and creative, but it is still worth adding some items about plagiarism in artistic fields; increase the number of training exercises to develop the skills to compose list of references, to use citations, to create paraphrases and compilations, etc.; focus more on enhancement of basic competencies. Almost 75% of the respondents noted that studying the course prompted them to investigate more deeply the problems of academic integrity in general and plagiarism in particular. Respondents are most interested in creative industries, such as music, cinema, and literature, which means that it will be necessary to offer such formats for acquiring knowledge and skills that combine approaches and principles of academic integrity with course issues, for example, the creation of podcasts devoted to the prevention of plagiarism in various fields.

Novelty. A number of issues are outlined that should be included in the course content, such as plagiarism and photography, plagiarism and stand-up, plagiarism and social media. Competences are highlighted, which, although they are fundamental in obtaining higher education (critical thinking, generating ideas, analyzing information) can be deepened in mastering of this academic subject.

Practical importance. The obtained results will be used to adjust the content of the «Plagiarism and academic integrity» academic subject.

Key words: academic integrity, plagiarism, violation of academic integrity, academic course.

Ryżko O. Wyniki wywiadu docelowego «Plagiat jako naruszenie uczciwości akademickiej»

Cel badania – skorygować treść kursu «Plagiat oraz uczciwość akademicka» na podstawie odpowiedzi określonego wywiadu.

Metodologia badania. W celu ujawnienia opinii respondentów co do skuteczności kursu «Plagiat oraz uczciwość akademicka», pomimo pracy w warunkach wojny na pełną skalę w Ukrainie i dostosowania na podstawie wyników badania treści dyscypliny naukowej, wykorzystano ankietowanie (przeprowadzone w dniach 09–26 maja 2022 roku) metodą próbki docelowej za pomocą google-forms. Przeprowadzono ankietowanie z 67 respondentami. Co stanowi 69,1% od generalnej całości – studentów, z którymi pracowaliśmy w ramach niniejszej dyscypliny. W ankiecie mieściło się 6 pytań: 3 otwarte i 3 zamknięte. Dla przetwarzania otrzymanych informacji wykorzystano metody uogólnienia

oraz analizy informacji: systematyzacja, grupowanie, jakościowe (analiza tekstu, klasyfikacja) i ilościowe (dane cyfrowe) metody interpretacji danych. Prezentacja wyników jest przedstawiona w formie szczegółowego opisu słownego.

Wyniki. Ujawniono, że dla 100% respondentów kurs otworzył nową wiedzę i dla 97% pomógł opanować nowe umiejętności, ważne dla zachowania uczciwości akademickiej. Respondenci zeznają, że kurs edukacyjny jest w większości wyważony i kreatywny, ale warto dodać osobne pytania co do plagiatu w dziedzinach artystycznych; powiększyć ilość ćwiczeń szkoleniowych rozwijających umiejętności wymodelowania źródeł, cytatów, tworzenia parafraz i kompilacji itd.; bardziej skoncentrować się na pogłębionych podstawowych kompetencjach. Prawie 75% respondentów zauważyło, że studiowanie kursu pobudzało ich do głębszego zbadania problematyki uczciwości akademickiej w ogóle, a plagiatu – w szczególności. Najbardziej ich interesują branże kreatywne – muzyka, kino, literatura, co oznacza, że konieczne będzie oferowanie takich formatów zdobywania wiedzy i umiejętności, które łączą podejścia i zasady uczciwości akademickiej z zagadnieniami kursu, na przykład, tworzenie podcastów, poświęconych pytaniom zapobiegania plagiatowi w różnych dziedzinach.

Nowość. Określono szereg zagadnień, które powinny się znaleźć w treści kursu, jak na przykład, plagiat i sztuka fotograficzna, plagiat i stand-up, plagiat i media społecznościowe. Podkreśla się kompetencje, które choć są zasadnicze w zdobywaniu wyższego wykształcenia – myślenie krytyczne, generowanie idei, analiza informacji – ale można je pogłębiać w opanowaniu naszej dyscypliny.

Znaczenie praktyczne. Uzyskane wyniki zostaną wykorzystane w celu dostosowania treści kursu «Plagiat oraz uczciwość akademicka».

Słowa kluczowe: uczciwość akademicka, plagiat, naruszenie uczciwości akademickiej, kurs edukacyjny.